

15.706492
61
t.

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 40

1 november 1980

No. 11

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

INHOUD: M. FRANSSEN, Vlindervangsten in midden-Limburg (Macrolepidoptera) (p. 161). — AAT BARENDREGT, Enige waarnemingen van Nederlandse Diptera (p. 164). — T. H. P. VAN HUIZEN, Species of Carabidae (Coleoptera) in which the occurrence of dispersal by flight of individuals has been shown (p. 166). — BERNHARD KLAUSNITZER, Neue Arten der Gattung *Cyphon* Paykull von Sumatra und Neuguinea (Col., Helodidae) (p. 169). — Literatuur (p. 176: B. J. LEMPKE, W. N. ELLIS, C. A. D. DE KORT). — Korte mededeling (p. 175: Nieuwe aanwinsten voor de bibliotheek).

Vlindervangsten in midden-Limburg (Macrolepidoptera)

door

M. FRANSSEN

ABSTRACT. — Captures of Macrolepidoptera in the centre of Dutch Limburg. A list of rarer or local butterflies and moths, caught or seen in the years 1971-1979.

Sinds oktober 1970 woon ik in Melick, een dorp vlak bij Roermond. Gezien de prachtige omgeving zouden er veel vlinders moeten voorkomen, en inderdaad was de in 1971 geplante Buddleja 's zomers een lust voor het oog door de vele dagvlinders die er op af kwamen. 's Avonds werd de struik ook door Noctuidae, Geometridae en soms Sphingidae bezocht. Een andere mogelijkheid om nachtvlinders te vangen was indertijd het 's avonds af gaan van de straatlantaarns. Vanaf 1975 beschik ik over een 160 Watt menglichtlamp, die ik nu zodra er gelegenheid is in mijn tuin opstel om nachtvlinders te lokken.

In de negen jaren dat ik hier verzamel heb ik in totaal 235 verschillende soorten Macrolepidoptera kunnen vaststellen, waaruit wel blijkt dat zelfs midden in een dorp goede resultaten te behalen zijn. De dichtstbijzijnde natuurgebieden zijn de Melicker Hei (2 km afstand, met veel Struikheide en Grove dennen, maar ook wilg en Kamperfoelie groeien er) en het dal van de Roer (op 3 km afstand, met naast veel waterminnende planten ook wilgen en populieren). De meeste soorten zullen wel uit de direkte omgeving komen, waar nogal wat braakliggende terreinen zijn. Na 1976 zijn er echter veel van die terreinen bebouwd, waardoor vooral soorten die van grassen leven sterk achteruit zijn gegaan in aantal. Voorbeelden zijn *Agrotis segetum* (Denis & Schiffermüller), *Agrotis exclamatoris* (Linnaeus) en *Discestra trifolii* (Hufnagel), die vroeger vaak massaal op de lamp af kwamen, maar nu nog slechts enkele malen per jaar gezien worden. Als de plannen van Rijkswaterstaat doorgang vinden, zullen er nog wel meer soorten verdwijnen, want het door hen voorgestelde tracé van Rijksweg 73 loopt dwars door de Melicker Hei.

De volgende in Melick gevangen of waargenomen soorten lijken mij het vermelden waard:

Papilio machaon Linnaeus. Deze fraaie vlinder wordt zeker niet elk jaar gezien, en altijd in zeer kleine aantallen. Alleen in 1971 was hij gewoner: toen vlogen er een tiental. Verder zag ik de soort nog op 26.VII.1976, 7.VIII.1977, 10.VIII.1977 en 12.VIII.1978, elk één exemplaar.

Argynnis paphia (Linnaeus). Van deze prachtige Nymphalide, die de laatste decennia zo achteruit gegaan is, zag ik op 8.VIII.1976 een afgevlogen ♀ op mijn Buddleja.

Hesperia comma (Linnaeus). Op 17.VIII.1976 eveneens een ♀, zuigend op Buddleja. Ik ken geen vliegplaats in de directe omgeving van Melick, dus dit zal een zwerver geweest zijn.

Agrius convolvuli (Linnaeus). Een zwaar beschadigd ♀ liep op 8.X.1976 over de weg.

Mimas tiliae (Linnaeus). Een soort die geregeld gezien wordt en vooral in 1976 goed vloog. In dat jaar zag ik op 21.VIII een exemplaar van de weinig voorkomende tweede generatie.

Hemaris fuciformis (Linnaeus). Tot mijn verbazing zag ik op 27.VII.1976 een glasvleugelpijlstaart bij mijn Buddleja vliegen, en op 4.VIII in datzelfde, gunstige, jaar zag ik er nog twee. Mijn verbazing sloeg op het feit, dat ik de soort hier nog nooit gezien had, hoewel ik er scherp op gelet had. Ook na 1976 heb ik niets meer van *fuciformis* gezien, dus dit moeten wel zwervende exemplaren geweest zijn. 1976 is een goed jaar geweest voor *fuciformis*, want zelfs in de binnenstad van Venlo waren de rupsen in VIII vrij gewoon op Sneeuwbes (*Symphoricarpos rivularis* Suksd.), terwijl ze er zowel voor als na 1976 niet gezien zijn. Overigens deelde de heer Lempke mij mede dat mijn exemplaren tot een tweede generatie behoren, die lang niet ieder jaar voorkomt. Zonder twijfel is dit een gevolg van de lange, hete zomer die er dat jaar heerste.

Macroglossum stellatarum (Linnaeus). Alleen in 1976 gezien, en wel twee stuks in VIII.

Deilephila porcellus (Linnaeus). Eén waarneming in de jaren 1971-1979, namelijk 21.VI.1977.

Phalera bucephala (Linnaeus). Een gewone soort hier, die vaak op licht komt. Opvallend is, dat dit altijd wijfjes zijn, terwijl het bij bijna alle andere vlinders (vooral Notodontidae) juist voornamelijk de mannetjes zijn die op het licht afkomen. Toen ik in 1978 een groot aantal halfvolwassen rupsen van *bucephala* in een berkeboom vlakbij mijn huis vond, besloot ik een aantal ervan mee te nemen en op te kweken. De rupsen werden binnenshuis gehouden, maar nadat ze zich verpopt hadden liet ik ze in een onverwarmde schuur overwinteren. 25.III.1979 werden de poppen weer warm gezet, en in V en VI verschenen de vlinders: 12 ♀♀, en slechts 3 ♂♂! Enkele maanden later maakte ik de bak waarin de poppen gezeten hadden leeg, en vond toen 6 dode poppen van mannelijke *bucephala*'s. Bij het openmaken van een der poppen vond ik een vormloze massa, die zeker niet op een vlinder leek: blijkbaar was de pop al in een vroeg stadium gestorven. Het lijkt er dus op dat mannelijke poppen van deze soort minder resistent zijn dan vrouwelijke, maar de vraag is waartegen ze minder resistent zijn! Vorst is een mogelijkheid; dit zou eens onderzocht moeten worden. Voor de volledigheid wil ik nog vermelden, dat zich in de bak met *bucephala*-poppen ook poppen van *Notodonta dromedarius* (Linnaeus) bevonden. Hieruit verkreeg ik 19 ♂♂ en 16 ♀♀, en ik vond later geen dode poppen van deze soort in de bak.

Harpyia furcula (Clerk). De vlinder heb ik tweemaal gevangen hier: op 14.VIII.1976 een ♀, en op 27.VII.1979 een ♂.

Ochrostigma velitaris (Hufnagel). Van deze zeldzaamheid ving ik een ♂, op 30.VII.1979.

Tritophia tritophus (Denis & Schiffermüller). Ook van deze soort één waarneming: 17.VII.1979, een ♂.

Gluphisia crenata (Esper). In de behandelde periode alleen gezien op 15.VII.1975, een ♂ op licht.

Tetheella fluctuosa (Hübner). Ook één waarneming, op 27.VII.1979.

Zeuzera pyrina (Linnaeus). Op 24.VI.1973 vloog er een ♂ bij een lantaarnpaal, en op 10.VII.1977 kwam er een tweede op de menglichtlamp af.

Noctua orbona (Hufnagel). Eenmaal waargenomen, en wel op 1.VIII.1975.

Noctua interjecta (Hübner). Eén exemplaar op 31.VII.1975 en één op 10.VIII.1976, beide op licht.

Hecatera bicolorata (Hufnagel). Een soort die hier wisselend in aantal is, en alleen in 1976 goed vloog. In dat jaar ving ik op 25.IX een klein exemplaar van de tweede generatie.

Orthosia populeti (Fabricius). Een afgevlagen exemplaar kwam op 9.IV.1978 op de lamp af, verder geen waarnemingen.

Mythimna albipuncta (Denis & Schiffermüller). Deze soort zag ik hier vanaf 1974, zij ontbrak alleen in 1975. De aantallen wisselen sterk, maar *albipuncta* is zelden gewoon. De beste jaren waren 1976 (23 stuks) en 1978 (15). De eerste generatie is steeds zeldzaam en ontbreekt vaak; ik zag slechts vertegenwoordigers ervan op 5.VI.1976, 21.VI.1977 en 1.VII.1977. De latere generatie vliegt van VIII tot begin X.

Mythimna l-album (Linnaeus). Een veel zeldzamer soort dan de vorige. Ik zag 5 stuks in 1976 (einde VIII en einde IX) en één op 1.IX.1977.

Mythimna obsoleta (Hübner). Eenmaal gevangen, op 21.VI.1977.

Calophasia lunula (Hufnagel). Op 8.VIII.1977 vloog een exemplaar van deze soort op mijn Buddleja.

Xylocampa areola (Esper). Ook één vangst, en wel op 10.VI.1976.

Omphaloscelis lunosa (Haworth). Tweemaal waargenomen, en wel op 12.IX.1974 en 24.IX.1976.

Cosmia pyralina (Denis & Schiffermüller). De avond van 17.VII.1979 was een zeer gunstige voor vlinders: er verschenen er toen vele tientallen op mijn lamp, en daartussen zat ook mijn tot nu toe enige exemplaar van *C. pyralina*.

Hydraecia micacea (Esper). Vier vangsten in 1976 (einde VII en VIII), en één op 17.VII.1979.

Celaena haworthii (Curtis). Op 30.VIII.1978 een exemplaar van deze zeldzaamheid op licht.

Archana dissoluta (Treitschke). Eenmaal gezien, op 27.VII.1979.

Arenostola phragmitidis (Hübner). Drie waarnemingen hier, alle op 27.VII.1979.

Hoplodrina ambigua (Denis & Schiffermüller). Een soort die in zijn voorkomen lijkt op *M. albipuncta*. Naast een vangst op 23.VIII.1974 zag ik hem elk jaar vanaf 1976. Goede jaren waren 1976 (23 stuks) en 1977 (21), maar 1978 en 1979 brachten elk slechts 2 exemplaren op. De voorjaarsgeneratie is, net als bij *albipuncta*, zeldzaam: op 10.VI.1976, 7.VI.1977, 21.VI.1977 (2x) en 1.VI.1977 zag ik vertegenwoordigers ervan. De late generatie vliegt van midden VIII tot einde IX.

Deltote bankiana (Fabricius). Dit fraaie uiltje was in 1975 en vooral 1976 zeer gewoon op licht, maar toen men in 1976 met het bebouwen van de braakliggende terreinen begon, verdween *bankiana* plotseling, en daarna is hij nooit meer gezien hier.

Bena prasinana (Linnaeus). Alleen waargenomen in 1976, en wel op 25.VI, 2.VII en 25.IX, elk één exemplaar. De laatste was een kleine vertegenwoordiger van de zeer weinig voorkomende tweede generatie.

Macdunnoughia confusa (Stephens). Een van de interessantste soorten hier. De eerste zag ik op 20.VIII.1973, en in 1974 ving ik er één op 5.VIII en twee op 6.VIII.1975 leverde geen waarneming op, 1976 bracht er 9, en 1977 kwam tot het voortreffelijke aantal van 55. *M. confusa* vloog toen het sterkste begin-VIII, maar een nieuw topje was er einde IX. Gezien het feit dat ik toen een volkomen vers, maar zeer klein exemplaar zag, moet er een derde generatie geweest zijn. De erbarmelijke zomers van 1978 en 1979 moeten funest zijn geweest voor de soort, want ik zag er toen maar 13 resp. 4. Vroege waarnemingen zijn nog zeldzamer dan bij *M. albipuncta* en *H. ambigua*: alleen op 10.VI.1976 zag ik een exemplaar van de eerste generatie. Opvallend is ook, dat het overgrote deel van de vlinders gezien werd op Buddleja, en slechts weinig op licht. Of *confusa* nu echt inheems is hier, is nog steeds niet zeker. Het beste bewijs zou zijn de rupsen in zo natuurlijk mogelijke omstandigheden te laten overwinteren, en dan te zien of ze daartegen bestand zijn. Helaas heb ik zelf niet de mogelijkheid om zo'n experiment uit te voeren.

Plusia festucae (Linnaeus). Deze schitterende uil is een ander slachtoffer van de bebouwing. Ik zag *festucae* voor het eerst in 1973, en in 1974 en vooral 1975 was hij vrij gewoon hier in VIII en IX. In 1976 waren er al minder, en daarna heb ik er nooit meer een gezien.

Syngrapha interrogationis (Linnaeus). Deze zeldzame trekvlinder kwam tot mijn grote verbazing op mijn lamp af op 27.VII.1976.

Epirrhoe tristata (Linnaeus). Alleen in 1975 gezien, namelijk één op 3.VIII.

Plemyria rubiginata (Denis & Schiffermüller). Eén exemplaar, op 22.VII.1979.

Pareulype berberata (Denis en Schiffermüller). Eén, prachtig, exemplaar op 27.VII.1979.

Eupithecia intricata (Zetterstedt). Deze kleine spanner wordt vanaf 1976 elk jaar gezien. Meestal zijn het enkele exemplaren. In 1977 echter kwam de soort talrijk op licht.

Eupithecia simplicata (Haworth). Op 10.VII.1977 ving ik een fraai exemplaar van deze vlinder, en daarna heb ik hem niet meer gezien.

Acasis viretata (Hübner). Ook één, geïsoleerde, waarneming op 17.VII.1979.